

Samengesteld Blad

Inhoud

Van het bestuur	1
ALV en lezingen	2
Excursies 1e kwartaal	3
Bladmossen	6
De keuze van...	7
Nieuwe leden	8
Vroegere vogels	10
De vliegenzwam	12
Algemene informatie	15

Van het bestuur

Het jaar van de Vliegenzwam loopt ten einde. In "What's in a name" noemt Karel Gort de bijzonderheden van deze vrolijke paddenstoel. Een winters tafereel speelde zich een paar weken geleden af aan het strand: sneeuwgorzen en strandleeuweriken. Over deze juweeltjes schrijft Hans Boekhout in "Vroegere vogels". Brenda Koppenberg koos in de rubriek "De keuze van ..." ook voor een winterse gast.

Vóór de vorst waren de mossen op hun mooist. Bram van Vliet aquarelleerde en tekende ze op zijn zo bekende, fijnzinnige wijze.

Dit jaar hebben we vijf nieuwe leden mogen verwelkomen. Ze stellen zich aan u voor in dit nummer.

De Algemene Ledenvergadering in februari wordt opgeluisterd met een lezing van Kjell Nilsen over onze reis naar Hongarije. De andere lezingen zijn in januari en maart. Dan vertellen Harm Blom en Helena de Jong over respectievelijk de bijzondere ontwikkelingen in de Biesbosch en de veelkleurige vogels in Australië.

We wensen u heel plezierige feestdagen en een stralend nieuwjaar en eindigen met de versregels uit een gedicht van *Johan Daisne*, die aan de lezer vraagt of die nog iets heeft opgeraapt in de modderige sneeuw op 1 januari:

"Een harde vrucht, die in de lente
opnieuw als op de oude prenten
een plant, een bloem zal zijn?
't Geluk begint steeds klein."

Algemene Ledenvergadering en lezing over Hongarijereis door Kjell Nilsen

De Algemene Ledenvergadering wordt gehouden op **dinsdag 21 februari 2023** in Buurtcentrum De Fluiters, Wiekslag 3 in Capelle a/d IJssel. Na het officiële deel geeft Kjell Nilsen een fotoverslag van de reis naar Hongarije die wij hebben gemaakt in juni 2022. We verbleven op Farm Lator en gingen onder leiding van Rob de Jong op excursie naar de mooiste gebieden. Het zal een feest van herkenning zijn voor de leden die erbij waren en een uitnodiging voor de anderen om erheen te gaan.

Lezing van Harm Blom over de Biesbosch op 17 januari 2023

Sinds 1 juli 2020 is Harm Blom senior boswachter Publiek in de Biesbosch. Hij vindt het belangrijk om met de diverse gebruikers in gesprek te gaan en een juiste balans tussen natuur en recreatie te vinden. In de Biesbosch hoef je nooit lang te zoeken naar een mooi en boeiend verhaal. Harm neemt ons mee de Biesbosch in en laat veel bekende en minder bekende natuur zien. De Biesbosch is namelijk meer dan wilgenbos, water en klei. Sinds de aanleg van verschillende 'Ruimtes voor de Rivierprojecten' is een deel van de dynamiek in de Biesbosch terug. Het is een succesverhaal en hij legt uit wat dit heeft betekend voor flora en fauna.

Lezing van Helena de Jong op 21 maart 2023

Ik neem U mee op een virtuele reis.

In 2019 ben ik op reis geweest naar South Australia, Victoria en Kangaroo Island. Gelukkig hebben we nog een dag op de camping in Kangaroo Island kunnen staan, vóór de erge branden die heel veel natuur hebben beschadigd.

Deze reis heb ik gemaakt van 27-10-2019 tot 1-12 2019.

Eerst ben ik een week in Melbourne gebleven en heb daar een camper gehuurd. Ik heb mijn eigen route samengesteld, die erop gericht was om de beste vogelplekken te bezoeken.

Hoewel ik niet zo gelukkig was met het weer heb ik toch veel kunnen zien. Op de meeste foto's die ik u laat zien, staan vogels. Maar ook heb ik de bekende dieren gefotografeerd. In de presentatie geef ik hierover meer informatie.

Ook de lezingen worden gehouden in Buurtcentrum De Fluiters, Wiekslag 3, Capelle a/d IJssel. Aanvang 20 uur. Toegangsprijs: €3, incl. koffie of thee.

Excursies 1e kwartaal 2023

7 januari 2023 Nieujaarswandeling in de Kijfhoek en Bierlap (Meijendel)

Voor de nieuwjaarswandeling gaan we dit jaar naar Meijendel, en wel naar Kijfhoek en Bierlap. Dit zijn duingebieden waar je een kaart voor nodig hebt. Dat betekent dat het er aanmerkelijk stiller is dan in de rest van Meijendel. Er lopen gallowayrunderen en konikpaarden. Er leven ook veel reeën.

Als je lid bent van het Zuid Hollands Landschap kost een dagkaart 1 euro, en dan kun je ook drie gasten voor die prijs meenemen. Als je geen lid bent kost een dagkaart 2 euro.

Als je je aanmeldt, zorgt Erica voor de entree-kaarten.

We starten op de Parkeerplaats Kievietsduin aan de Meijendelseweg.

14 januari 2023 Brouwersdam, zeevogels

De Brouwersdam (tussen Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland) is in de winter een vermaard vogelkijkgebied. Je kunt er verschillende soorten duikers zien, eiders, fuut-achtigen, rotganzen, zwarte zee-eenden, middelste zaagbekken en meer. Als je een telescoop hebt moet die zeker mee en vergeet ook niet je warm aan te kleden!

18 januari 2023 Door-de-week excursie naar de Reeuwijkse Hout

We wandelen langs het water en door oer-Hollandse polders. En de hamvraag is: zien of horen we al iets van de naderende lente of is het nog volop winter?

Het vertrekpunt is:

Parkeerplaats Restaurant Reeuwijkse Hout, Reeuwijksehoutwal 4, 2811 NW Reeuwijk

21 januari 2023 Oude Land van Strijen (Hoekse Waard), ganzen

Het Oude land van Strijen in de Hoekse Waard is bekend om de zeldzame dwergganzen die hier elk jaar overwinteren en moeilijk te spotten zijn. Zo'n 25000 dwergganzen broeden in de toendra en taiga van Rusland. In Zweden waren ze bijna uitgestorven. Bij een opfokprogramma waarbij eieren van dwergganzen daar werden uitgebroed door brandganzen werd de populatie van 30 paar verdubbeld. Deze dwergganzen trekken met de brandganzen mee naar onze streken, waardoor ze een meer westelijke vliegroute hebben dan hun voorouders en minder bejaagd worden.

We beginnen onze excursie daar in de luxueuze vogelkijkhut bij Hoekseweg 8, Strijen. Nadien rijden we richting Hollands Diep en Haringvliet, waar enkele getijdengebiedjes aangelegd zijn en waar we meer watervogels en roofvogels hopen te zien.

28 januari 2023 Oostvaardersplassen, vogels

De Oostvaardersplassen in Flevoland zijn een 50 jaar oud moerasgebied met grote rietvelden, ruige graslanden, waterplassen en eromheen bossen. Het is een Natura 2000 gebied en een vogelparadijs. Sinds 2006 broeden er zeearenden. Helaas is de begrazing door edelherten, hekrunderen en konikpaarden uit de hand gelopen.

We starten langs de Oostvaardersdijk, waar we natuurlijk ook naar de vogels van het Markermeer kijken en maken via de Knardijk en Praamweg een rondje rond het gebied. Hierbij stoppen we bij de vele uitkijkpunten en vogelhutten. Misschien zien we ook nog baardmannetjes, wilde zwanen, nonnetjes, grote zaagbekken en kiekendieven.

4 februari 2023 Planken Wambuis (Veluwe)

Het Planken Wambuis is een natuurgebied ten noordwesten van Arnhem. In de winter lukt het meestal wel om de klapekster hier te zien te krijgen. Daarnaast zijn o.a. blauwe kiekendief en raaf regelmatig te zien. We beginnen onze wandeling vanaf de Harderwijkerweg 1, Otterlo (P van Natuurmonumenten).

11 februari 2023 Kwintelooijen, mossen

Mossenspecialist Jan Pellicaan neemt ons mee naar Kwintelooijen. Door zandafgravingen in de jaren zeventig is er mooi natuurgebied ontstaan met een bijzondere flora en fauna. Er zijn veel verschillende gebieden, zoals heide, heischraal grasland, open pioniervegetatie, bloemrijk grasland, moeras, naaldbos en loofbos. Een gedeelte is ook recreatiegebied. Het ligt ten zuiden van Veenendaal en is onderdeel van de Utrechtse Heuvelrug. Er zal genoeg te ontdekken zijn in het gebied, maar de aandacht zal uitgaan naar mossen. We letten er natuurlijk ook op of we een raaf, zwarte specht of zwarte mees horen en zien. Het adres in Kwintelooijen is de Oude Veensegrindweg, Rhenen. **De bijdrage voor de gids is 5 euro p.p..**

16 februari 2023 Door-de-week excursie naar het Zaanse Rietveld (bij Alphen a/d Rijn)

Het Zaanse Rietveld is een voormalig landbouwgebied, teruggegeven aan de natuur. De waterstand ging flink omhoog en er zijn poelen en sloten gegraven. Dit natte natuurgebiedje is ideaal voor libellen, waterspitsmuizen en natuurlijk vogels zoals de scholekster, kievit en lepelaar.

We beginnen onze wandeling vanaf de P aan het Rietveldsepad, Alphen a/d Rijn.

18 februari 2023 Mildenburg (Oostvoorne), stinzenplanten en vogels

In de jaren negentig van de 20e eeuw is de Stinzentuin aangelegd, die door een groep vrijwilligers wekelijks wordt bijgehouden. We gaan er de eerste voorjaarsbloeiërs bekijken. Op het landgoed is een oud duin met beuken die door de zeewind kronkelige vormen hebben gekregen. "Met de mist lijkt het of de beuken dansen", aldus de boswachter. We gaan daar ook zeker de boomklever horen en zien. En meer vogels. Eventueel gaan we door naar het Nieuwe Groene Strand.

25 februari 2023 Landje van Geijssel en Waverhoek (vogelcursus)

Het Landje ligt bij Ouderkerk aan de Amstel vlakbij de A9 en de Ouderkerkerplas. Begin februari wordt het waterpeil opgevoerd zodat er een laagje water op het land staat, tot in mei. Dit trekt allerlei steltlopers en eenden aan als een magneet. Vogels die terugkomen uit Zuid-Europa en Afrika strijken hier neer om op te vetten. Ook slapen ze hier graag omdat dit een veilig plekje is. Grutto's (soms wel enkele duizenden), scholeksters, kemphanen, kieviten, smienten, pijlstaarten en vele andere soorten zijn dan hier te

bewonderen. Er hebben zelfs steltkluten gebroed. Vanuit de vogelkijkschuur, die in het vroege voorjaar open is, is de Vogelwerkgroep Ouderkerk aan de Amstel actief met voorlichting.

Adres: Holendrechteweg 60-a, Ouderkerk a/d Amstel

Het natuurgebied Waverhoek is een waar vogelparadijs. Het gebied – met een grootte van zestig hectare – grenst aan de Botshol en de Vinkeveense Plassen. In het midden ligt een plas die, met een maximale diepte van één meter, een waar eldorado voor vogels is. Niet ver van het wandelpad foerageren duizenden grutto's en lepelaars.

Adres: P: Botsholsedwardsweg 2, Waverveen

Deze excursie is mede in het kader van de vogelcursus die de afdeling aanbiedt.

4 maart 2023 Arkemheen (bij Nijkerk), vogels

Polder Arkemheen bij Nijkerk is een van de oudste polders van Nederland. De kromme beken zijn de oude slenken van de Zuiderzee. Het gebied is bedijkt in 1356 en er heeft later nooit een grootschalige ruilverkaveling plaatsgevonden. Het is nu een Natura 2000-gebied voor weidevogels. Vele boeren werken er mee met plasdras, oevervegetatie en laat maaien. We hopen daar de grutto te zien, de kemphaan en op het Nuldernaauw nonnetje en brilduiker. Hopelijk verrast ons ook weer een overvliegende zeearend of slechtvalk.

8 maart 2023 Door-de-week excursie naar de Crezéepolder

De Crezéepolder ligt langs de rivier de Noord ter hoogte van Ridderkerk. Doordat het water van de Noord vrij kan in- en uitstromen is er sprake van getijdenwerking in de polder. Het is daarom een aantrekkelijk gebied voor vogels geworden.

11 maart 2023 Coepelduynen (Noordwijk)

In Noordwijk staat de hyacintorchis (zie foto). Deze bloeit zeer vroeg in het jaar en dat is best bijzonder. Het is een mediterrane soort die in 2020 daar voor het eerst ontdekt is in Nederland. We blijven daar in de omgeving even rondkijken, maar in de middag zullen we naar de Coepelduynen gaan. Dit gebied gaat half maart dicht vanwege het vogelbroedseizoen. We gaan in dat prachtige duingebied struinen en kijken wat we tegenkomen. Misschien wel buizerdmos. Hopelijk zien we ook nog boomleeuweriken, roodborsttapuiten en doortrekkende vogels.

We starten bij de Northgodreef in Noordwijk.

18 maart 2023 Liesbos en Kelsdonk (bij Breda)

Het Liesbos in de Baronie van Breda is het grootste oude zomereikenbos van ons land. In het voorjaar is de bosbodem bedekt met teerwitte bosanemoontjes. Maar de voornaamste reden om hier nu naar toe te gaan is het verblijven van de Middelste Bonte Specht in dit gebied. Deze soort heeft zich de laatste jaren steeds meer naar het westen uitgebreid. We gaan 'm zoeken!

Daarna willen we nog naar Kelsdonk. Dit is een natuurgebied van Staatsbosbeheer in het noorden van de gemeente Etten-Leur. Het gebied is ongeveer 250 hectare groot. Kelsdonk is een voormalige waterbergingsboezem van de Mark. Het bestaat uit laag grasland met zogenaamde frikken; smalle stroken bos met daaromheen veel water.

25 maart 2023 Zuidkust Schouwen (vogelcursus)

Het Plan Tureluur is een natuurgebied op het eiland Schouwen-Duiveland (Zeeland). Aan de zuidkust van Schouwen-Duiveland werd tussen 1991- 2014 Plan Tureluur aangelegd. Om het natuurgebied aan te leggen werd landbouwgrond teruggegeven aan de natuur. Het is thans een rijk vogelgebied.

Deze excursie is mede in het kader van de vogelcursus die de afdeling aanbiedt.

Voor alle excursies geldt: aanmelden per email naar knnvijenl@live.nl

Kijk eerst op onze website of er misschien nog veranderingen zijn! ijsselelek.knnv.nl

Bladmossen, door Bram van Vliet

Drie plaatjes van bladmossen, sterk vergroot getekend. De aquarel is van Gedraaid knikmos. Op hout, steen, bomen; bij mij thuis op het kunststofdeksel van de regenton.

Een heel algemeen mos, waarvan de blaadjes bij droogte kurkgetrekkervormig gedraaid zijn.

Het mos met de sporenkapsels is Zilvermos, zeer algemeen, bijvoorbeeld in voegen van stoeptegels en op half verharde paden.

De derde is Kleivedermos. Zoals de naam al aangeeft groeit hij op kleigrond. De bladeren hebben een klein stekelpuntje. Ook algemeen voorkomend.

Dit zijn maar drie voorbeelden van de vele soorten mossen die voorkomen. Ook als je de naam niet kent is het de moeite waard ze te bekijken. Een loep met een vergroting van tien of vijftien keer is daarbij wel een handig hulpmiddel.

Zolang het niet sneeuwt of vriest zijn mossen op hun mooist.

De keuze van...

Ieder kwartaal vragen we één van de leden om een aansprekende foto te kiezen uit een fotoalbum op onze website. Deze keer was **Brenda Koppenberg** aan de beurt. En zij koos de foto van:

de Middelste zaagbek

Mooie weidse foto van een eenzaam dobberende Middelste zaagbek, *Miza* in vogelaars-vakjargon. Deze vogel is niet alleen mooi getekend en gekleurd, maar heeft bovendien een grappig punkkapsel. Helemaal op deze foto met de wind van achter. Hier word je toch vrolijk van?

De foto is gemaakt door Eric Stockx.

Nieuwe leden stellen zich voor

Liesbeth Both stelt zich voor:

Om te profiteren van de plantenkennis van mijn broer die al jaren geïnteresseerd is in de flora en fauna, maken hij en ik sinds de zomer van 2020 regelmatig wandeltochtjes in de omgeving van Rotterdam. Onze speurtocht naar plantjes brengt ons o.a. in het Schollebos, Hitland en het Ommoordse veld. En een enkele keer pakken we de metro naar Hoek van Holland.

Aanvankelijk zakte de moed mij in de schoenen, omdat mijn trotse waarneming van een boterbloem bij hem de vraag "grote, kruipende, scherpe, blaartrekkende?" bleek op te roepen. Na het accepteren dat ik niet in de wieg ben gelegd voor florist, ben ik best tevreden met onze lijst van ooit samen waargenomen planten, die nu tegen de 300 soorten telt en nog gestaag groeit.

Van het één kwam het ander: tijdens deze tochten zagen we natuurlijk ook weleens vogels en dat bracht een volgende lacune in mijn algemene ontwikkeling aan het licht.

Gelukkig verzorgde de KNNV afd. IJssel en Lek midden in de coronatijd een online cursus "Tuinvogelherkenning". Die werd zo enthousiast gegeven, dat, toen er een jaar later een vogelcursus in de Fluiters werd gegeven, deze als een welkom vervolg kwam. Na de eerste excursie behorend bij de cursus, was het duidelijk: lid worden!

Even voorstellen: mijn naam is Marianne Oosterwijk, sinds juni dit jaar ben ik lid van de KNNV IJssel en Lek.

Aanleiding om lid te worden was de prachtige vogelcursus die Hans en Eric begin dit jaar gegeven hebben. Wat heb ik daarvan genoten! Ook de excursies die daarbij hoorden waren iedere keer weer een echte belevenis. Op mooie plekken in de natuur op zoek naar vogels, de opwindende en plezier als weer een bijzondere vogel gespot werd: heel ontspannend, echt genieten.

Ik geniet vooral van het zoeken en herkennen van vogels, maar ook de manier waarop verschillende deelnemers van de excursies oog hebben voor bijzondere bloemen en plantjes maakt dat het wandelen, zitten, staan - kortom het "zijn" in de natuur - een feestje is.

Hoewel ik ben opgegroeid in een groen dorp, was de natuur eerder "gewoon" dan bijzonder. Verder dan het geven van voer aan de vogels in de tuin en het horen van de koekoek in het voorjaar kwam ik niet. Mijn vader had als boomkweker meer oog voor gecultiveerde bomen en heesters dan voor wilde planten en bloemen. Veel kennis van vogels en bloemen heb ik van huis uit dus niet mee gekregen, maar genieten van de natuur en het "buiten zijn" des te meer.

Ik hoop met het lidmaatschap van de KNNV steeds meer oog en oor te krijgen voor al wat leeft in de natuur, mijn vogel- en plantenkennis verder uit te breiden en me steeds meer bewust te worden van die wondere wereld waar ik deel van uit maak.

Elly de Heer stelt zich voor:

Het zijn de vogels, die mij naar de KNNV brachten en nu ook naar de afdeling IJssel en Lek. Lang geleden ging ik op zaterdagochtenden mee met de boswachter van het Amsterdamse Bos. Zwartkopje, ijsvogel... het smaakte naar meer. In de studententijd ging ik regelmatig op stap met een jaargenote: de waterleidingduinen, de nog jonge Oostvaardersplassen. Later raakte het vogels kijken op de achtergrond:

gezin, werk en verhuizen namen mij in beslag. Nu is er weer meer tijd. Vorig jaar hoorde ik over de vogelcursus bij 'IJssel en Lek' en ja: heerlijk om er weer uitgebreid mee bezig te zijn.

Er gaan ook andere werelden voor me open: paddenstoelen, vlinders, insecten. Wat is er ontzaglijk veel moois en interessants te zien! Geneigd als ik ben om mij op alles wat ik mooi of interessant vind te storten, zal ik keuzes moeten maken: de vogels zullen op de eerste plaats blijven. Fijn vind ik het enthousiasme, de inzet en de deskundigheid waarmee jullie dit alles vorm geven.

Ik ben gepensioneerd, heb ruim 30 jaar gewerkt als huisarts in Rotterdam Delfshaven. Ik ben gescheiden; ik heb twee kinderen en twee kleinkinderen. Mijn andere bezigheden/hobby's zijn onder andere: (berg)wandelen, tuinieren en deelnemen aan leesgroepen.

Paul Bergmans is dit voorjaar lid van onze afdeling geworden.

Waarom ik lid ben geworden van de KNNV?

In juni dit jaar werd de Thiomargarita Magnifica ontdekt, met het blote oog zichtbare, rare witte sliertjes op rottende blaadjes in de mangrovebossen van Guadeloupe. Het bleken bacteriën, ééncelligen dus, die zich ook nog op een ongebruikelijke manier voortplanten.

Er is nog zoveel te ontdekken.

De cursus Vogels Herkennen was een prachtig begin. Al na de eerste excursie merkte ik dat ik anders door de natuur liep, meer gespist op geluiden, bewegingen in het riet. En ik merkte dat familie, vrienden werden meegezogen in het kielzog van mijn enthousiasme. Toch even blijven staan bij dat bosje, misschien zien we een blauwborst. Bij de volgende plantenexcursie een loepje meenemen. Wie weet ontdekken we rare witte sliertjes.

Sonja Hanedoes stelt zich voor:

Dag leden van de afdeling IJssel en Lek, ik vind het van een grote schoonheid en troost het buiten zijn en het zien en horen van vogels, planten, insecten, paddenstoelen en mossen.

Ik ben Sonja Hanedoes en ik bracht in mijn jeugd tot mijn studietijd alle schoolvakanties door in Salland bij mijn grootmoeder. Daar hield ik van het zwerven langs de akkers en door het bos en de heidevelden. Zo leerde ik een en ander over de natuur en seizoenen.

Na een arbeidzaam leven als huisarts in oude wijken van Rotterdam heb ik nu alle tijd om meer te genieten en te leren over dit alles.

Vroegere vogels

Een winterwandeling: Strandleeuweriken en Sneeuwgorzen

Sneeuwgorzen op het strand

Strandleeuweriken

“In het midden van de winter houd ik ervan een bezoek te brengen aan de zandige buitenduinen en het strand, dan wel aan de grote kunstmatige strandvlakten, zoals die alom ontstaan bij het bouwrijp maken van gronden. Op zulke terreinen vestigen zich spontaan planten, welke zaden bij de vogels bijzonder in trek zijn. Het komt maar zelden voor, dat ik dan geen sneeuwgorzen aantref in grotere of kleinere vluchten. Bij het opvliegen is het een dwarreling van wit, vooral als zich veel oude mannetjes in de troep bevinden.

Krijgen wij deze gorzen op de grond te zien, dan blijkt het, dat bij vele het wit van de kop en rug door bruin onderbroken is en dat de flanken rossig gesluiert zijn.

Jaarlijks komen er sneeuwgorzen tot broeden in de Schotse Hooglanden en in het berglandschap van Noorwegen, doch het voornaamste broedgebied strekt zich veel verder naar het noorden uit. Er zijn streken, waar deze "zeeputter", zoals de oude vogelaars de sneeuwgorzen noemden, de enige zangvogel is, die er de komst van de lente, of liever van de lange pooldag, aankondigt. Daar kan zelfs de ijsgors niet tegenop. Een ander deel van een winterwandeling vormen de laag- en ijlbegroeide plaatsen op schorren en kwelders. Het gaat dan niet zozeer om zwem- en waadvogels; de hoop is gevestigd op een ontmoeting met strandleeuweriken. Vroeger stond deze vogel als bergleeuwerik of alpenleeuwerik bekend; nog heden ten dage luidt zijn wetenschappelijke naam *Eremophila alpestris*. Dat doet wat vreemd aan, want hoe grillig de verspreiding van dit lid der leeuwerikenfamilie ook mag zijn, de Alpen behoren daar niet toe. Maar het vroegst beschreven exemplaar werd blijkbaar op de trek in het bergland van Midden-Europa bemachtigd. Ook de huidige Nederlandse naam is ietwat misleidend. Op het eigenlijke strand komt deze vogel slechts sporadisch voor; hij toont een duidelijke voorliefde voor het oeverland van de Waddenzee en van de zuidelijke stromen.

Ik moet toegeven, dat lang niet elke wintertocht tot het beoogde doel leidt: strandleeuweriken komen wel ieder jaar bij ons voor, doch meestentijds in gering aantal. Daar komt nog bij, dat zij gewoonlijk rustig van aard zijn en niet gemakkelijk tot opvliegen te bewegen. Zoek dan die aan de bovenzijde overwegend bruinachtige vogeltjes maar eens in een omgeving, waar alles er grijs en grauw uitziet. Daar komt dan nog het zwakke licht van die tijd van het jaar bij.

In tegenstelling tot rug en staart maakt de kop een bonte indruk, heldergeel en zwart, scherp gescheiden. Ter weerszijden van de schedel loopt dat zwart in een puntje uit; de vogel ziet er daardoor als gehoornd uit. Het schijnt dat de strandleeuwerik vroeger in ons land nog zeldzamer was dan tegenwoordig. Maar ook nu is een ontmoeting met deze vogels nog altijd een gebeurtenis, waard om met een krijtje aan de balk te worden geschreven.

Invallende vorst brengt steeds een verschuiving van vogels teweeg. Concentraties treden dan op in open kanalen, in havenmonden en in wakken, vooral van meerkoeten, dodaarsjes, brilduikers, nonnetjes, grote zaagbekken, kuif-, tafel- en toppereenden en nog andere soorten. Het genoege dat er anders aan deze vogels te beleven valt, wordt dan vergald door de gedachte aan de ellende die deze dieren te wachten staat. Het "Comité Wintervoeding van Vogels", een vorm van samenwerking tussen de landelijke verenigingen, die de bescherming van dieren, van vogels en van de levende natuur in het algemeen beogen, doet uitnemend werk en wordt daarbij gesteund door talloze landgenoten die, ieder op eigen wijze, hun krachten inspannen om de nood te helpen lenigen. Maar lang niet alle leed kan voorkomen worden. Gelukkig zijn in onze streken open winters regel, strenge uitzondering. Dat neemt niet weg dat wij steeds paraat moeten blijven om de helpende hand te bieden zodra en waar dat nodig is. De winter 1962/1963 heeft dat voldoende bewezen.

Dat ons land ook in de winter rijk aan vogels is, staat als een paal boven water. Dat mogen de pessimisten in het oor knopen, die nog vaak halsstarrig blijven volhouden, dat er dan weinig anders te zien is dan "een mus en een spreeuw, een kraai en een meeuw". Misschien komen zij er ook eens toe een paar tintelende oren en een hoeveelheid frisse buitenlucht op te doen. Zij kunnen er zich dan met eigen ogen van overtuigen dat de winter allerminst een doods seizoen hoeft te zijn."

Uit: "*Vogeltrek en trekvogels*" door J. Drijver, Amsterdam, 1963

Hans Boekhout

What's in a name: de Vliegenzwam

Wát spreekt er nu meer tot de fantasiewereld van kinderen dan ...

... de paddenstoel rood met witte stippen?!

U kent vast het liedje nog:

Op een gro-le pad-de-stoel rood met wit-te stip-pen zat ka-bou-ter Spil-le-been
heen en weer te wip-pen krak, zei toen die pad-de-stoel met een die-pe-zucht
al-le-bei de been-tjes hoop-lal in de lucht

ledesvanrijnoma.nl

Of kent u de sprekende kaboutertekeningen van de fantasiewereld van Rien Poortvliet nog:

Of misschien kent u de fantasiewereld van onze zuiderburen wel? Zij noemen het personage kabouter Pinnemuts. De betekenis van Pinnemuts laat niets te raden over, Pinnemuts komt van het hoofddeksel dat in een punt eindigt.

De kabouter van onze zuiderburen van tegenwoordig is de reeds bekende kabouter Plop van televisie en theater.

Een kabouter is een mythologisch wezen. Dit personage komt voor in talloze sprookjes en andere volksverhalen verspreid over de hele wereld. Kabouters wonen in huisjes onder bomen. Een kabouter heeft een volle, witte baard en snor, een kaboutermeisje natuurlijk niet! Kabouters worden heel oud: wel 400 jaar oud.

Over mythe gesproken ...

Een kabouter houdt ervan op een paddenstoel te zitten, vooral op die

[Samengesteld Blad](#)

vrolijke paddenstoel rood met witte stippen, de Vliegenschwam.

Het 'vliegen' van de Vliegenschwam zou kunnen slaan op de trance die het eten van deze hallucinogene paddenstoel teweegbrengt. Je zou het gevoel krijgen dat je vliegt. Volgens overleveringen zou de vliegenschwam het oudste hallucinogene middel van de mensheid zijn. (Het zou toch een bijzonder straatbeeld zijn als naast de coffeeshop ook een Amanita muscaria shop zou zijn.)

In een Oostenrijkse sage wordt verteld dat Wodan als leider van de wilde jacht tijdens midwinter op zijn witte paard door de lucht rijdt. Omdat hij achtervolgd wordt door demonen moet het paard enorm zijn best doen om ze voor te blijven. Het paard schuimbekt van de inspanning en uit de rood-witte vlokken speeksel die op de grond vallen, ontstaan – na negen maanden – paddenstoelen. Niet zomaar een paddenstoel, maar die rode met witte stippen, de Vliegenschwam.

Er zijn verslagen bekend van reizigers, vanaf de zestiende eeuw, die het gebruik van paddenstoelen in Siberië beschrijven. Zo schreef de Zweed Strahlenberg, die twaalf jaar krijgsgevangene was in Siberië, in 1736: "De rijke Koryaken legden een grote voorraad van de Vliegenschwammen aan voor de winter. Als ze een feest gaven gaten ze water over enkele van de paddenstoelen en kookten die. Daar dronken ze thee van, waar ze 'tipsy' van werden. De armen, die geen geld hadden om een grote voorraad van de paddenstoelen aan te leggen, verzamelden zich bij deze gelegenheid rond de hutten van de rijken en wachtten tot er gasten naar buiten kwamen om te wateren. Ze hielden dan een houten nap op om de urine op te vangen, die ze gulzig opdronken. Er zat dan nog iets van de paddenstoel in en op deze manier werden ook de armen gratis 'tipsy'. Bij stammen waar er geen mensen waren die hun urine opdronken, storten de rendieren zich gretig op de gele plek in de sneeuw. Ook zij waren verzet op de werking van de Vliegenschwam".

Er is een oeroude cultuur geweest over Vliegenschwammen-gebruikers bij de sjamanen in Siberië. Zij wekten visioenen op om de zielen naar de hemel of naar de onderwereld te begeleiden. Na een tocht over de Beringstraat vestigden deze paleolitische zwammeneters zich in Amerika, al waar zij als Eskimo's en Indianen hun geestverruimende cultussen voortzetten.

Dan het één en ander uit een artikel uit de Trouw van Roel van Duijn, één van de oprichters van Provo en van de Kabouterbeweging(:)). Ton Lemaire is een Nederlandse cultureel antropoloog en cultuurfilosoof. Hij wordt gezien als de radicale groendenker. (Trouwens: mijn vrouw noemt mij een groensnuiver...)

"Zijn kabouters paddenstoelengeesten?" Hoe komt Lemaire tot de samenhang van kabouters en paddenstoelen. Zijn veronderstelling luidt dat de kabouter de geest van de zwam met de rode hoed met witte stippen is. Tja

(foto Erik Verlind)

Waar de Oost-Europeanen in de herfst eropuit trekken het fruit van de onderaardse mycelium te verzamelen, waarschuwen wij onze kinderen voor de giftigheid van paddenstoelen. En terecht! De Vliegenschwam is uitgeroepen tot paddenstoel van het jaar 2022. Als onderdeel hiervan is de publieksinventarisatie en wordt er gekeken naar de inventarisatie van 1991 en 2000. Via Waarneming.nl zijn alle vindplaatsen doorgegeven. Ook de breedste hoed kon je opmeten. Dit wordt allemaal in 2023 bekend gemaakt.

Onze associatie is niet van de Mythen en Sagen. Maar een mogelijke verklaring van de naam Vliegenschwam is dat het rode vlies op de hoed muscarine bevat, waarvan een vliegendodend middel zou kunnen worden gemaakt. Stukjes van gedroogde Vliegenschwam werden met melk gemengd en vliegen die ervan dronken gingen dood

Er zijn ook veel gedichten gemaakt over de Vliegenzwam.

Hier zomaar even eentje:

*Een paddenstoel met rode-witte stippen in het bos
daar ging een vlieg op zitten
die bleef maar pitten
en was de klos.*

(foto: Ruud en Betty)

‘Vroeger’ dacht men dat de Vliegenzwam alleen bij de Berk voorkwam. Maar Vliegenzwammen groeien veelal in loofbossen in nauwe associatie met berk, eik en beuk maar ook wel met den en spar. Ze vormen een ectomycorrhiza, wat betekent dat het mycelium niet binnendringt in de wortels van de boom, maar de haarwortels aan de buitenkant omgeeft.

Vliegenzwam *Amanita muscaria* is zeer giftig. Net als zijn familieverwant de Groene knolamaniet *Amanita phalloides*.

De Vliegenzwam start bolvormig, verpakt in wittig velum. Later wordt de vorm vlak tot schotelvormig uitspreidend.

Oppervlakte droog tot iets vettigs. De basis is knolvormig en is vaak half verscholen in de grond. De ring om de steel is vlezig, hangend en wit met een gelige rand.

‘Normaal’ wonen ze solitair in het bos, maar door het woningtekort wonen ze nu ook in een blok/bol onder één dak.

Het zou te voorspellend zijn als ik zeg: “Ik stop met dit gezwam.”

Dus dat doe ik niet.

Met dank aan:

- Abe de Verteller
- Wikipedia
- Artikel uit Trouw 27-01-1996: *Zijn kabouters paddenstoelengeesten.*

Rest mij tot slot
het volgende te melden:

Iedereen een goed gemutst 2023!
Karel Gort

Algemene informatie

Het bestuur van de KNNV-afdeling IJssel en Lek:

Voorzitter: Hans Boekhout (hansboekhout@icloud.com)
Secretaris en lezingen: Greetje de Back (debackfibbe@gmail.com)
Penningmeester en ledenadministratie: Kjell Nilsen (kenilsen@xs4all.nl)
Natuurhistorisch secretaris: Eric Stockx (estockx@gmail.com)
Algemeen lid: Brenda Koppenberg (brendakop@gmail.com)

Lidmaatschap:

De kosten van het lidmaatschap bedragen ingaande 1 januari 2022 € 35,00 per kalenderjaar. Voor huisgenootleden is dit € 12,50 per jaar.

Betaling s.v.p via bankrekening NL50 INGB 000 2825797 t.n.v. KNNV afd. IJssel en Lek te Capelle a/d IJssel. Opzegging van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 november.

Website: www.ijsselenlek.knnv.nl

Webmaster en productie Samengesteld Blad: Hans Boekhout

Lezingen en cursussen:

Deze vinden doorgaans plaats op dinsdagavonden in buurthuis De Fluiters, Wiekslag 3 te Capelle a/d IJssel. Aanvang van de activiteiten is om 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur.

Fotoarchief:

Op de website (homepage) klikken op het trefwoord FOTO'S. Dit geeft toegang tot onze uitgebreide verzameling foto's die na iedere excursie wordt uitgebreid met een selectie van de inzendingen.

Excursies:

Excursies zijn er op alle zaterdagen. We vertrekken om 08:30 uur (zomer) resp. 09:00 uur (winter) per auto vanaf het Metrostation Capelsebrug (op de parkeerzone voor vrachtauto's), tenzij anders aangegeven bij de betreffende excursie. Eén keer per maand zijn er vogelexcursies op een doordeweekse dag, vertrek 9:30 uur. Aanmelden vooraf is noodzakelijk via e-mail knnvijenl@live.nl. Doe dit a.u.b. vóór 19.00 uur op de voorafgaande dag.

Aangeraden wordt om het volgende mee te nemen: voedsel, drinken, lidmaatschapskaarten van Natuurmonumenten en/of het Zuid-Hollands Landschap. Laarzen en/of regenkleding zijn, al naar gelang de weersomstandigheden en de gesteldheid van het te bezoeken terrein, zeer nuttig. Er zijn excursies die een halve of een hele dag duren. Indien niet anders vermeld, duren de excursies de gehele dag. We maken gebruik van zo weinig mogelijk auto's. Dus als het even kan, stap bij elkaar in de auto en laat de eigen auto op de parkeerplaats staan.

Adviezen inzake het meerijden in auto's:

Het vervoer van passagiers tijdens excursies die door onze afdeling worden georganiseerd dient geheel vrijwillig en kosteloos te geschieden in verband met de aansprakelijkheid.

Een tegemoetkoming in de kosten van vervoer mag uitsluitend aan het einde van de rit aan de orde komen. De bijdrage is maximaal 28 cent per gereden km - dit bedrag te delen door het aantal inzittenden.

In geval van schade ten aanzien van de medepassagiers dient duidelijk aan de verzekeringsmaatschappij te worden opgegeven dat het meerijden geheel vrijwillig en kosteloos geschiedde. In geval van schuld van de eigenaar/bestuurder vallen de aanspraken van de medepassagiers onder de verplichte W.A.M.-verzekering (Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen). Mochten er zich ondanks deze toelichting toch moeilijkheden met een verzekeringsmaatschappij voordoen over deze materie, dan is het gewenst om naast de behandeling door de assurantieadviseur, ook het Algemeen Secretariaat van de KNNV in te schakelen voor nader advies. Het is gewenst dat elke automobilist die passagiers meeneemt, in zijn of haar verzekeringspakket een inzittenden-ongevallenverzekering heeft. Enkele verzekeringsmaatschappijen hebben zo'n verzekering automatisch in hun pakket opgenomen, bij anderen kan deze speciaal worden afgesloten.